

มิติทางวัฒนธรรมสีในจิตรกรรมไทยสู่จินตนาการการออกแบบความศรัทธา*

Chronicle in Culture of Color in Traditional Thai Painting to Imagination and Design of Faith.

Received:	March	15, 2019
Revised:	July	12, 2019
Accepted:	July	15, 2019

ยูวดี พรธาราพงศ์ (Yuvadee Phontharaphong)**

บทคัดย่อ

มิติทางวัฒนธรรมสีในจิตรกรรมไทยสู่จินตนาการการออกแบบความศรัทธา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ชุดสีที่ปรากฏในงานจิตรกรรมฝาผนังซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงมิติทางวัฒนธรรมสีในจิตรกรรมไทยที่สื่อถึงความหมายของความศรัทธาและจัดทำฐานข้อมูลชุดสีแบบไทยเพื่อวิเคราะห์เทียบมาตรฐานของชุดสีแบบไทยตามระบบสีแบบสากล เพื่อส่งเสริมหลักการใช้สีแบบไทยในด้านการออกแบบ ซึ่งองค์ความรู้ชุดสีแบบไทยที่ได้นำมาสร้างสรรค์ผลงานการออกแบบ แสดงออกถึงจินตนาการการออกแบบความศรัทธา

การศึกษาในครั้งนี้มีแรงบันดาลใจมาจากความสนใจในเรื่องของการใช้สีในจิตรกรรมไทยซึ่งเป็นการศึกษาตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ใช้วิธีคัดเลือกภาพ จำนวน 5 ภาพ ไล่ลำดับช่วงเวลาเพื่อแสดงถึงมิติของเวลา และวัฒนธรรมการใช้สี ซึ่งบ่งบอกถึงคุณค่าและแบบอย่างที่สำคัญ แล้วนำมาวิเคราะห์เป็นองค์ความรู้ และสังเคราะห์เป็นแนวความคิดในการสร้างสรรค์

จากการศึกษาพบว่าหลักการใช้สีในจิตรกรรมฝาผนังมีรูปแบบและความเชื่อที่ต่อเนื่องกันมา แต่ละยุคสมัยแสดงความเป็นคตินิยม ความเชื่อ เอกลักษณะเฉพาะตัว มีการใช้สีโดยรวม เป็นสีเอกรงค์ในยุคสมัยอยุธยา และสีพหุรงค์ในวรรณคดีในสมัยรัตนโกสินทร์ สีที่มีความสำคัญและสร้างเอกลักษณ์ความเป็นยุคสมัย คือ หมวดสีแดง ที่แสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์ ความมีพลัง หมวดสีขาวที่แสดงถึงความสงบ จิตใจที่บริสุทธิ์ หมวดสีดำแสดงถึง ความมีพลังลึกลับ และการใช้สีทอง สื่อถึงพระพุทธเจ้า ความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งการผสมผสานของสีที่ปรากฏให้เห็นในจิตรกรรมฝาผนังภายในวัด แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาที่เกิดจากการเข้าถึงพุทธศาสนา

คำสำคัญ : มิติทางวัฒนธรรมสีในจิตรกรรมไทย, จินตนาการความศรัทธา

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

This article is a part of PhD's thesis

** นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, Email: lakang3012@gmail.com, โทรศัพท์ 086-124-0823, อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยยศ วนิชวัฒนาวุฒิ, อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ศาสตราจารย์เกียรติคุณ สุชาติ เถาทอง

A doctoral student of the Department of Art and Design, Faculty of Fine and Applied Art, Burapha university. Email: lakang3012@gmail.com, Tel 086-124-0823. Advisors: Assistant Professor Dr. Chaiyosh Wanit wattanawat. Co- Advisors: Professor Suchart Thaonthong.

Abstract

Chronicle in Culture of Color in Traditional Thai Painting to Imagination and Design of Faith, The objectives of this project to study and analyze The color set that appears in the mural painting reflects the cultural dimension of color in Thai painting that represents the meaning of faith and create a database of Thai color combinations to analyze and compare the standards of Thai color set according, To analyze and compare the standard of Thai color set according to the international color system. In order to promote the principles of using Thai colors in the design work, which the knowledge of Thai color set combinations that has been used to create design works to express the imagination, design, faith.

This study is inspired by the interest in the use of color in Thai painting, which is studied from the Ayutthaya period to the Rattanakosin period. Use 5 image selection methods to chase the time sequence to show the time dimension. And color culture, which indicates the value and important precedent and then analyzed into knowledge and synthesize as a creative idea.

The study found that the use of colors in the mural painting has a continuous pattern and belief, Each era shows a sense of Ideology, Believe and identity. With the overall color is a monochrome color in the Ayutthaya and the multicolored colors in the warm colored castes in the Rattanakosin period and the color that is important is the red group. That represents holiness, power, White group that represents peace, Pure mind, The black group represents the mysterious power and the use of gold in the media of the Buddha Respectability the combination of colors that appear in the murals within the temple demonstrates the love and faith that comes from access to Buddhism.

Keywords: Chronicle in Culture of Color in Traditional Thai Painting, Imagination of Faith

บทนำ

ปัจจุบันมนุษย์เรามีวิวัฒนาการมากขึ้น เกิดคตินิยมในการรับรู้ และชื่นชมในความงามการรับรู้ต่อสีของมนุษย์เกิดจากการมองเห็นโดยสายตา เป็นอวัยวะสัมผัสตาจะตอบสนองต่อแสงสีต่างๆโดยเฉพาะแสงสว่างจากดวงอาทิตย์และจากดวงไฟ ทำให้การมองเห็น โดยเริ่มจากแสงสะท้อนจากวัตถุผ่านในตาความเข้มของแสงสว่าง มีผลต่อการเห็นสี และความคมชัดของวัตถุหากความเข้มของแสงสว่างปกติจะทำให้มองเห็นแสงสว่างชัดเจนแต่หากความเข้มของแสงสว่างมีน้อยหรือ มีมืด จะทำให้มองเห็นวัตถุไม่ชัดเจน หรือ พร่ามัวนักวิทยาศาสตร์ได้เคยทำการศึกษเกี่ยวกับ ความไวในการรับรู้ของเด็กเกี่ยวกับสีนั้น เด็กส่วนใหญ่ จะชอบภาพ ที่มีสีสะอาดสดใสมากกว่า ภาพขาวดำ ชอบภาพหลายๆสีมากกว่าสีเดียว และชอบภาพที่เป็นกลุ่มสีร้อนมากกว่าสีเย็น (โกสุม สายใจ, 2540) นักออกแบบสร้างสรรค์ผลงาน จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับสีซึ่งเป็นสื่อในการแสดงออกหลักทฤษฎีสีก็เป็นเพียงพื้นฐานการฝึกปฏิบัติในช่วงแรก สีแดง สีเหลือง สีนํ้าเงิน นักทฤษฎีหลายคนนำความคิดเกี่ยวกับสีและแสงไปสร้างทฤษฎี ของตนขึ้น เช่น มันทเซลล์ (Munsell) เลือก 5 สี คือ สีม่วง สีนํ้าเงิน สีเขียว สีเหลือง สีแดง ทฤษฎีสีของมันทเซลล์สร้างสีจำนวนมากมาย และนักทฤษฎีสีอีกมากมายที่มีความพยายามซึ่งมีความคิดเชิงวิทยาศาสตร์ พยายามกำหนดทฤษฎีสี เพื่อสร้างสีจำนวนมากให้นำไปใช้ สัมพันธ์กับความก้าวหน้าทางเคมี ทางสีและเทคโนโลยี ด้วยสีที่มีมากมายให้เลือกใช้ จึงเกิดปัญหาด้านการใช้สีและการออกแบบ สีสันท่อออกแบบสะท้อนเกี่ยวกับจิตวิทยาของสีสันตะวันตัก ญูปุ่น หรือ จิน มากเกินไป เราจึงขาดการออกแบบเรื่องของสีสันท่อสะท้อนความเป็นตัวเรา นักออกแบบควรก้าวผ่านจุดอ่อนนี้ให้ได้ มองภาพวัฒนธรรมของชาติ เอกลักษณ์ มโนทัศน์ ความรู้สึก ฤดูกาล และสภาพแวดล้อมของเรา (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2544) แต่ศิลปินหรือนักออกแบบต่างมีมโนทัศน์เฉพาะตัว ศิลปินอาจจะสร้างสรรค์สีตามมโนทัศน์ของตน ภายใต้เงาของเชื้อชาติและวัฒนธรรมที่แตกต่างตามความเชื่อ แนวคิด การแสดงออก

สี เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของเราเป็นอย่างมาก มนุษย์ใช้ประโยชน์จากสี โดยใช้เป็นสัญลักษณ์ในการถ่ายทอด ความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งแทนค่าความรู้สึกของมนุษย์ และสามารถบอกความเป็นรากวัฒนธรรม สีปรากฏอยู่ในงานจิตรกรรม งานประติมากรรม งานสถาปัตยกรรม และงานหัตถศิลป์ สีจึงเป็นวัฒนธรรมเป็นภาพสะท้อนความเชื่อทางวัฒนธรรม ความสามารถในการใช้สีที่หลากหลาย นับเป็นภูมิปัญญาของช่างไทยที่มีแต่โบราณที่ได้สั่งสมมาตั้งแต่อดีตและมีวิวัฒนาการต่อเนื่องกันมาหลายร้อยปีปัจจุบันมีคำถามมากมายเกี่ยวกับอิทธิพลที่ส่งผลต่อการใช้สีต่าง ๆ ของช่างไทยโดยได้มีการศึกษาและวิเคราะห์มาหลายแง่มุม นักวิชาการได้มีการวิเคราะห์ว่า การใช้สีของไทยนั้นได้รับอิทธิพลมาจากธรรมชาติจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว ไม่ว่าจะเป็นต้นไม้สีเขียวขจี ความหลากหลายสีสันท่อของดอกไม้ ความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ หรืออาจจะได้รับอิทธิพลของตำนานเทพเจ้าต่างๆ ที่ได้รับมาจากประเทศอินเดีย จีน ซึ่งสะท้อนให้เห็นสีที่สื่อความหมายถึงความเป็นสิริมงคล หรืออัปมงคลได้ (นิธิ สถาปิตานนท์, 2549) ผลงานจิตรกรรมไทยมีลักษณะที่เป็นอุดมคติสร้างขึ้นด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ให้ปรากฏเป็นภาพเขียนที่สื่อความหมาย เป็นรูปแบบนามธรรมจิตรกรรมไทยมีลักษณะแตกต่างกันตามความนิยม ซึ่งอาจมีรูปแบบหรือวิธีการแสดงออกแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆสีในจิตรกรรมไทย แสดงซึ่งความงามในภาพเขียนโบราณแบบไทยอยู่ที่เส้นและสีที่ประสานกลมกลืนกัน คุณค่าของสีที่เกิดขึ้นในจิตรกรรมฝาผนังเป็นการแสดงออกซึ่งความศรัทธาใน

พระพุทธศาสนาและภูมิปัญญาในการจัดการกับพื้นที่ข้างเขียนมีวิธีการถ่ายทอดจากคำสอนของพระพุทธศาสนาให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ทำให้ผู้ดูเข้าใจในพุทธศาสนาและศรัทธาเลื่อมใสมากขึ้น

จากการศึกษาผู้วิจัยมีความสนใจการศึกษาเรื่องของการใช้สีแบบไทย ซึ่งมีคุณค่าและความหมายทางสุนทรียะ ทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งข้างเขียนมีกระบวนการใช้สีที่สะท้อนถึงบุคลิกภาพของไทย บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย แสดงถึงภูมิปัญญาและจิตวิญญาณไทย ผลงานจิตรกรรมไทยแสดงภาพลักษณ์เพื่อตอบสนองความศรัทธา นั้น จินตภาพในแบบอุดมคติ สุนทรียะทางด้านเนื้อหาสาระ คุณค่าของสีต่างๆของช่างโบราณที่สร้างสรรค์งานจิตรกรรมไทย ด้วยความเลื่อมใสศรัทธาล้วนเป็นสิ่งที่มีความค่าทางกระบวนการ วิธีการคิด ซึ่งผู้วิจัยทำการศึกษาวเคราะห์เทียบค่าของสีแบบไทยในงานจิตรกรรมฝาผนังไทยโบราณที่มีร่องรอยการใช้สีในอดีตที่ปรากฏ ณ ปัจจุบัน และนำสีมาเทียบค่าสีตามมาตรฐานสีในระบบสากล เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ในการนำไปใช้ ซึ่งคุณค่าความเป็นไทยในการใช้สีแบบไทยมิให้สูญหายไปตามกาลเวลา และในด้านของการสร้างสรรค์ผลงานการออกแบบ สีมียุทธพลอย่างมากต่อการนำมาเสนอเพื่อสื่อในเชิงความหมาย ความรู้สึกนึกคิด ความศรัทธา ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะหาแนวคิด วิธีการ หลักการใช้สีแบบไทย โดยเริ่มจากการศึกษาสีสื่อความหมาย ผ่านกระบวนการศึกษา ทดลองสร้างผลงานศิลปะ ซึ่งจะประโยชน์ต่อการศึกษา เปรียบเสมือนเป็นแหล่งเผยแพร่ที่สำคัญ แสดงถึงคุณค่าทางสุนทรียะ อันเกิดจากความรัก และศรัทธาในคุณค่าของภูมิปัญญาของไทย

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาและวิเคราะห์ชุดสีที่ปรากฏในงานจิตรกรรมฝาผนังซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงมิติทางวัฒนธรรมสีในจิตรกรรมไทยที่สื่อถึงความหมายของศาสนา
2. จัดทำฐานข้อมูลชุดสีแบบไทยเพื่อวิเคราะห์เทียบมาตรฐานของชุดสีแบบไทย ตามระบบสีแบบสากล เพื่อส่งเสริมหลักการใช้สีแบบไทยในด้านงานออกแบบ
3. สร้างสรรค์ผลงานการออกแบบจากการศึกษามิติทางวัฒนธรรมสีในจิตรกรรมไทยเพื่อแสดงออกถึงจินตนาการความศรัทธา

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตของแหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาการใช้สีในงานจิตรกรรมฝาผนังในยุคสมัยอยุธยา จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ดังต่อไปนี้

- 1) สมัยอยุธยาตอนปลาย พ.ศ.2173-2310

จิตรกรรมฝาผนัง พระอุโบสถ วัดเกาะแก้วสุทธาราม จ.เพชรบุรี

- 2) สมัยอยุธยากลางและปลายระยะแรก พ.ศ.2034-2171

จิตรกรรมฝาผนัง พระอุโบสถ วัดชมพูเวก จ.นนทบุรี

- 3) สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พ.ศ.2325-2394

- จิตรกรรมฝาผนัง พระอุโบสถวัดสุวรรณดารามราชวรวิหาร (รัชกาลที่ 1)จ.พระนครศรีอยุธยา

- จิตรกรรมฝาผนัง พระอุโบสถ วัดสุวรรณารามราชวรวิหาร (รัชกาลที่ 3) จ.กรุงเทพฯ

4) สมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง พ.ศ.2394-2468

จิตรกรรมฝาผนัง พระวิหาร วัดม่วง (รัชกาลที่ 5) จ.พระนครศรีอยุธยา

2. ขอบเขตด้านเนื้อหาและการวิเคราะห์

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะแบบไทยโบราณที่ปรากฏในงานจิตรกรรมฝาผนังในยุคสมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ของไทยที่สะท้อนถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยศึกษาการใช้สีของภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ/พระวิหาร 5 วัด เป็นผนังหุ้มกลอง ด้านหน้าเต็มผนังเนื้อหาเรื่องราวพุทธประวัติตอนมารผจญ

3. ขอบเขตของการสร้างสรรค์

นำโครงสร้างที่ได้จากการวิเคราะห์จิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ในพระอุโบสถ/พระวิหาร 5 วัด เป็นผนังหุ้มกลองด้านหน้าเต็มผนังเนื้อหาเรื่องราวพุทธประวัติตอนมารผจญ มาถ่ายทอดรูปแบบในการแสดงออก ดังนี้

1. ด้านรูปแบบ(Form)

เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ด้านการออกแบบในแนวทางรูปแบบนามธรรมที่ได้จากการวิเคราะห์สังเคราะห์รูปทรงจากจิตรกรรมฝาผนัง

2. ด้านเนื้อหา (Content)

การแสดงออกเป็นรูปลักษณะของสร้างสรรค์อันเกิดจากการสังเคราะห์เรื่องของทัศนธาตุทางสี ซึ่งแสดงออกให้เป็นไปตามชุดสีแบบไทยโบราณเป็นส่วนสำคัญ รองลงมาคือ รูปลักษณะทางจิต หรือจินตนาการผสมผสานให้เป็นเนื้อหาที่แสดงคุณค่าทางความเชื่อความศรัทธา ซึ่งจะเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างผลงาน

วิธีวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาสิ่งที่ปรากฏอยู่ในงานจิตรกรรมฝาผนังไทยที่แสดงออกในเรื่องของการใช้สีแบบไทยสะท้อนเรื่องราวของความศรัทธา ในงานจิตรกรรมฝาผนังไทยมีลักษณะแตกต่างกันตามธรรมเนียม ซึ่งอาจมีรูปแบบหรือวิธีการแสดงออกแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆตามยุคสมัยและตามรูปแบบของสกุลช่างที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเองตลอดจนผันแปรไปตามกระบวนการ วิธีคิดของช่างเขียนไทย

1. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research)เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผลงานจิตรกรรมฝาผนังในแต่ละยุคสมัยของช่างเขียนไทยในเรื่องของเทคนิคการใช้สี

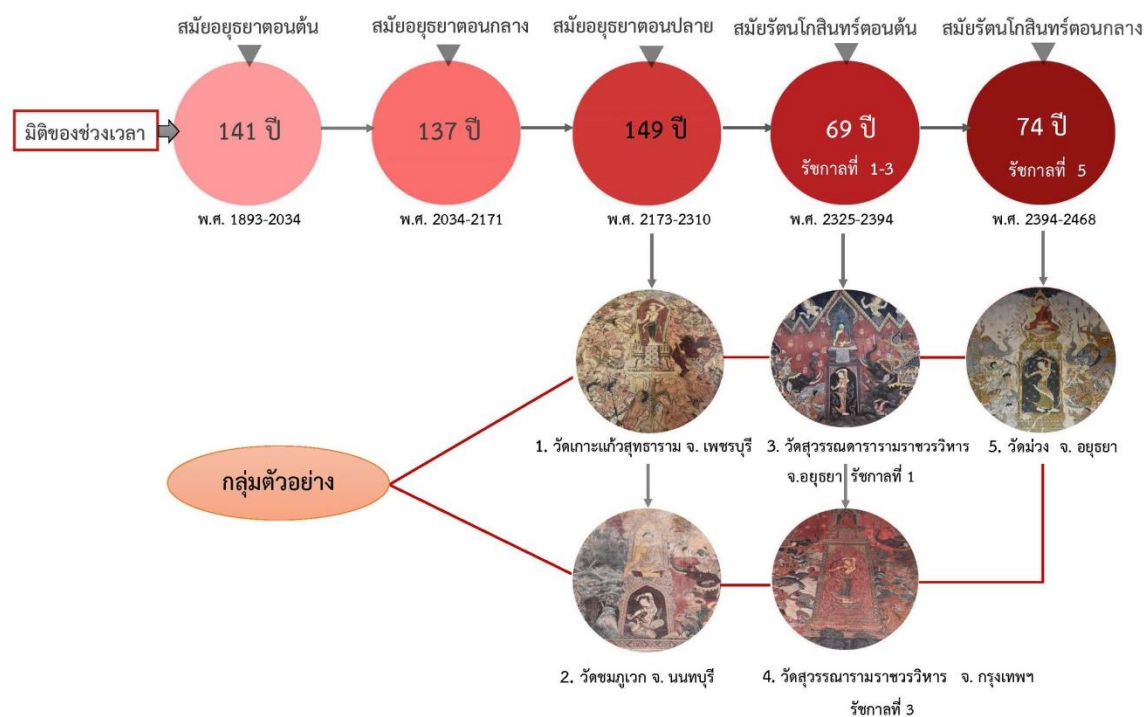
2. วิเคราะห์สีในผลงานจิตรกรรมไทยโดยการศึกษางานจิตรกรรมฝาผนังในสมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างซึ่งแสดงกระบวนการและวิวัฒนาการใช้สี เรียงลำดับ มีกระบวนการศึกษาเลือกกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด 5 กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นจิตรกรรมฝาผนังในวัดซึ่งอยู่ในช่วงสมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยมีการพิจารณาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง 4 ข้อดังนี้

1). วัดที่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงคุณค่าและความงาม ความศรัทธา

2). วัดที่ปรากฏผลงานจิตรกรรมฝาผนังอยู่ในช่วงสมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์เพื่อศึกษาช่วงเวลาที่วิวัฒนาการของสีที่ใช้ในจิตรกรรมไทย

3). วัดที่ปรากฏร่องรอยการใช้สีในอดีต

4). วัดที่สร้างผลงานจิตรกรรมฝาผนังโดยวิธีการวาดแบบประเพณีนิยมซึ่งเป็นวิธีการวาดที่สืบทอดต่อกันมาซึ่งสามารถบ่งบอกได้ว่ามีวิวัฒนาการในช่วงเวลา

ภาพที่ 1 แสดงมิติของช่วงเวลาและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

3. การสังเคราะห์เทคนิคการใช้สี เพื่อสร้างชุดสีแบบไทยและทำการเทียบมาตรฐานสี เพื่อเทียบค่าสีโดยใช้ระบบ CMYK และ RGB เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ในการออกแบบ ด้านงานพิมพ์ วิธีการเก็บข้อมูลสี เทียบค่าสีโดยใช้อุปกรณ์เทียบสี PANTONE CMYK Coated & Uncoated Guide จัดบันทึกและเก็บบันทึกข้อมูลในแบบบันทึกข้อมูลบันทึกภาพนำมาตรวจสอบในงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. การวิจัยเพื่อพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานการออกแบบ แสดงออกเรื่องของความศรัทธาในมิติใหม่ นำเสนอผลงานศิลปะในรูปแบบ 2 มิติ โดยนำมาประเมินคุณค่าทางศิลปะ และมีที่มาของแรงบันดาลใจซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้เลือกจากการวิเคราะห์สี รูป และความหมายจากผลงานจิตรกรรมฝาผนังในสมัยต่างๆ เพื่อสร้างรูปและแนวคิดเรื่องความศรัทธา

ผลการวิจัย

จิตรกรรมฝาผนังเกิดจากภูมิปัญญาของช่างเขียนไทยซึ่งมีความศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนาที่สามารถนำสิ่งรอบตัวเรามาสร้างผลงานจิตรกรรม ภาพเขียนด้วยสีฝุ่นผสมกาวจิตรกรรมไทยมักจะเขียนในรูปแบบเชิงอุดมคติ การเขียนภาพเป็นลักษณะ 2 มิติ การระบายสีภาพเป็นการระบายสีแบบแบนๆ และตัดเส้นเป็นหลัก เส้นเป็นตัวบ่งบอกลักษณะรูปร่าง รูปทรง แสดงความรู้สึกด้วยเส้นและทิศทาง

1. จิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุทธาราม การเขียนภาพจิตรกรรมด้วยเทคนิคโบราณ คือภาพจิตรกรรมสีฝุ่นผสมกาวไม้ เป็นการเล่าเรื่องอภิมหาสถานและสัตตมหาสถาน อดีตพระพุทธเจ้า 24 พระองค์ พระพุทธบาท เทพชุมนุม พุทธประวัติตอนมารผจญ จักรวาลและดาวฤกษ์ ลักษณะเด่นของจิตรกรรมคือ มีลักษณะร่วมสมัยกว่าจิตรกรรมฝาผนังอยุธยาตอนปลายในแหล่งอื่น ใช้เส้นสีเทาเป็นกรอบของแต่ละภาพ การแบ่งเรื่อง จะใช้เจดีย์เหลี่ยมย่อมุมเป็นตัวคั่น วิธีการเขียนภาพเขียนแบบไทยประเพณีการจัดวางองค์ประกอบโดยรวม นับเป็นการวางองค์ประกอบของภาพในพระอุโบสถที่แตกต่างจากที่อื่น คือการวางภาพจะทอดยาวเหยียดไปตลอดผนังเพราะเป็นผนังที่ไม่มีเจาะช่องหน้าต่าง มีเพียงประตูทางเข้า เมื่อโบสถ์มีด ช่างจึงเขียนภาพให้มีสีสว่าง สีที่เขียนเป็นตามแบบของศิลปะอยุธยา โครงสีพื้นเป็นสีอ่อน โดยกำหนดพื้นผนังเป็นหมวดสีขาว ทำให้ภาพมีความสว่างมากขึ้นโดย ประกอบด้วย สีขาวปนเพชร สีขาวม่วง การลงสีพื้นของรูปเขียนสีบางๆแต่สามารถทำให้สีมีความสดใสได้บางรูปแสดงให้เห็นฝีมือโดยไม่เกลี้ยให้เรียบ อันเป็นความสามารถของช่างอย่างหนึ่ง โครงสร้างสีหลักของภาพ คือ สีดินแดง ไม่ใช่สีแดงที่มีความสดใส เน้นความสำคัญของภาพโดยสีที่มีความสำคัญคือสีในหมวดสีแดง คือ สีดินแดง สีแดงชาด สีหงดินอ่อน สีน้ำตาลอ่อน เทคนิคใช้สีที่บางเบาทับบนพื้นขาว ใช้วรรณะสีเอกรงค์ คือมีสีที่โดดเด่นเพียงสีเดียว ความงามในตัดเส้นเป็นการใช้น้ำหนักที่เรียบง่ายไม่ซับซ้อน ด้วยสีดำเข้มและสีแดงลื่นจี สีน้ำตาลไหม้ ตัดเส้นบนผนังปูน สีสว่างแสดงความเด็ดขาดของเส้น หมวดสีเขียว และหมวดสีน้ำเงินใช้เขียนต้นไม้และโศดเขากระจายอยู่นิดหน่อย ปิดทองตัดเส้นเพิ่มความสำคัญของจุดเด่นของภาพ การเลือกใช้ เส้น สี รูปทรง จึงเป็นสิ่งที่สร้างเรื่องราวของภาพ เป็นลักษณะเฉพาะของสกุลช่างวัดเกาะ เพชรบุรี สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นพื้นบ้านของช่าง ลักษณะการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังที่มีความเรียบง่าย

2. จิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดชมพูเวก ภาพจิตรกรรมฝาผนังถือเป็นจิตรกรรมสกุลช่างนนทบุรี สมัยอยุธยาตอนกลางและปลายระยะแรก เขียนเล่าเรื่องถึงอดีตพุทธ เป็นผลงานจิตรกรรมที่เขียนด้วย สีฝุ่นผสมกาวแบบเหมเพอรา รูปแบบเขียนตามคตินิยมสมัยอยุธยา คือ ผนังด้านข้างเหนือขอบหน้าต่างด้านบนขึ้นไป เขียนรูปอดีตพุทธประทับบนพระแท่นบัลลังก์ เป็นเรือนแก้ว มีซุ้มโพธิ์เบื้องหลังบัลลังก์ การเขียนภาพระหว่างช่องหน้าต่างด้านข้างเขียนเป็นเรื่องราวทศชาติชาดก สีที่ระบายมีลักษณะการเขียนสีที่เป็นแบบเรียบง่าย โครงสีโดยรวมมีพื้นที่สว่างโดยระบายสีพื้นเป็นสีขาว กำหนดพื้นผนังเป็นหมูสีขาว ทำให้ภาพมีความสว่าง โครงสีหลักของภาพให้หมวดสีแดงเป็นหลัก แต่มีการเพิ่มสีให้ดูสดใส และหลากหลายเพิ่มมากขึ้น โดยใช้หมูสีน้ำเงิน และหมูสีเขียวกระจายตามรูปทรงต่างๆ เช่น พุ่มไม้ใช้หมูสีเขียวที่มีน้ำหนักของสีที่คล้ำมากกว่าส่วนที่เป็นพื้นสว่างของพุ่มไม้

3. จิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดสุวรรณดารารามราชวรวิหาร ภาพจิตรกรรมฝาผนังสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1 ภาพจิตรกรรมฝาผนังเขียนเล่าเรื่องจิตรกรรมฝาผนังมีรูปแบบที่สืบเนื่องมาจากจิตรกรรมฝาผนังในสมัยอยุธยา ภาพจิตรกรรมฝาผนัง เขียนเรื่องราวพุทธประวัติ ไตรภูมิ ทศชาติชาดก การลำดับภาพ คือ ฝาผนังด้านข้างแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนบนเหนือขอบหน้าต่าง เขียนภาพเทพชุมนุม 2 ชั้น ชั้นละ 16 องค์ ชั้นบนเป็นรูปเทพ ชั้นล่างเป็นรูปเทพและยักษ์ เทพทุกพระองค์พนมมือหันหน้าไปทางองค์พระประธาน ตอนล่างเขียนเรื่องเวสสันดรชาดก เติมียชาดกและสุวรรณสามชาดก ภาพส่วนล่าง ห้องภาพระหว่างช่องหน้าต่างเป็นภาพเรื่องราวทศชาติชาดก ส่วนฝาผนังด้านหน้าเป็นภาพพุทธประวัติ ตอนมารวิชัยหรือมารผจญ มีขนาดใหญ่เต็มผนัง และ

ด้านหลังเป็นภาพเรื่องไตรภูมิ การเขียนสีเป็นรูปแบบวรรณะสีพหุรงค์ สีที่ระบายมีลักษณะการเขียนสีที่เป็นแบบเรียบง่าย โครงสร้างโดยรวมเป็นสี่เหลี่ยมคี่เหลี่ยม หมวดสีแดง ใช้สีแดงชาด สีดินแดง เป็นสีหลัก ผสมผสานกับหมวดสีดำ จึงทำให้โครงสร้างทั้งหมดดูมืด และสงบนิ่ง ลึกกลับ ส่วนที่ใช้สีที่สดใสคือ ส่วนของรูปคน เสื้อผ้า ใช้สีในหมวดสีขาว หมวดสีแดง ส่วนอาคารสถานที่ต่างๆใช้สีในหมวดสีขาว

4. จิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดสุวรรณารามราชวรวิหาร ภาพจิตรกรรมฝาผนังได้มีวิวัฒนาการเรื่อยมาจนปรากฏเป็นแบบแผน กลายเป็นแบบแผนของศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์แท้ๆ มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนัง เป็นภาพพุทธประวัติตอนสำคัญๆ และภาพทศชาติ ได้แก่ ผนังด้านหน้าพระประธานระหว่างช่องประตูเขียนภาพพุทธประวัติตอนเสด็จออกมหาภิเนษกรรม และตอนประสูติเหนือกรอบประตูขึ้นไปเขียนภาพมารผจญ ส่วนฝาผนังด้านซ้ายพระประธานระหว่างช่องหน้าต่างเขียนภาพทศชาติ เรียงตามลำดับคือ เตมียชาดก มหาชนกชาดก สุวรรณสามชาดก เนมิราชชาดก มโหสถชาดก ภูริทัตชาดก จันทกุมารชาดก นารทชาดก และวิรุทธชาดก เหนือกรอบหน้าต่างขึ้นไปเขียนภาพเทพชุมนุม ผนังด้านหลังพระประธานระหว่างช่องประตูเขียนเรื่องมหาเวสสันดรชาดก เหนือกรอบประตูขึ้นไปเขียนภาพพุทธประวัติตอนเปิดโลก พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากดาวดึงส์ทรงเปิดโลกสวรรค์ มนุษย์ และนรก ส่วนผนังด้านขวาพระประธานระหว่างช่องหน้าต่างเขียนเรื่องมหาเวสสันดรชาดกต่อไปจนครบ 13 กัณฑ์ เหนือช่องหน้าต่างเขียนภาพเทพชุมนุม เช่นเดียวกับผนังด้านซ้าย การเขียนสีเป็นรูปแบบวรรณะสีพหุรงค์การใช้สีปรากฏสีเพิ่มขึ้นและมีความหลากหลาย นอกเหนือจากหมวดสีแดง สีแดงชาด สีดินแดง มีสีในหมวดสีน้ำเงิน และหมวดสีเขียว หมวดสีแดง ไล่สีในส่วนของพื้นผนัง ส่วนของรูปเป็นสีสว่างกว่าพื้น ในหมวดสีขาวกระจายทั่วภาพ มีการเขียนสีต้นไม้สีเขียวที่หนาแน่น ไล่ค่าน้ำหนักจากเข้มไปอ่อน เริ่มจากพื้นสีเข้มคล้ำ ส่วนที่ใช้สีที่สดใสคือ ส่วนของรูปคน เสื้อผ้า อาคารต่างๆ

5. จิตรกรรมฝาผนังในพระวิหารวัดม่วง ภาพจิตรกรรมฝีมือช่างครั้งต้นกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 5 เรื่องราวประกอบด้วย เรื่องพุทธประวัติ ทศชาติชาดก ไตรภูมิ ปฐมสมโพธิ์ และเรื่องสุภาพิชาติ จิตรกรรมในพระวิหารใช้เทคนิคการเขียนภาพด้วยสีฝุ่นบนฝาผนัง ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดม่วงจะเขียนด้วยตัวอักษรแสดงข้อความอธิบายกำกับอยู่เสมอ ลักษณะของจิตรกรรมเขียนแบบมีทัศนวิสัย ใกล้ ไกล แสดงทิวทัศน์แบบสมัยใหม่ รูปแบบของภาพแสดงรสนิยมของอารยธรรมต่างชาติในสมัยรัชกาลที่ 5 อย่างมาก เช่น การเขียนท้องฟ้า บรรยากาศสถาปัตยกรรม ภูเขาต้นไม้ แม่น้ำ มหาสมุทร ตลอดจนการแต่งกายของบุคคลระดับต่างๆ เป็นต้น แต่ได้เขียนตามคตินิยมอย่างไทยโบราณอย่างเคร่งครัด เช่น การเขียนภาพไตรภูมิที่ผนังสกัดหลัง ด้านหลังของพระพุทธรูปประธานเขียนภาพมารผจญ ที่ผนังสกัดด้านหน้าภาพเทพชุมนุม อยู่ทางตอนบนของผนังถัดลงมาเป็นพุทธประวัติ การจัดวางองค์ประกอบโดยรวมของภาพ มักจะถูกแบ่งเนื้อหาเรื่องราวต่างๆออกจากกัน แบ่งตอนต่างๆออกจากกันเป็นเทคนิคการลำดับความสำคัญของภาพ การเขียนสีเป็นรูปแบบวรรณะสีพหุรงค์ โครงสร้างพื้นเป็นสีอ่อนมาก โดยกำหนดพื้นผนังเป็นหมวดสีขาวทำให้ภาพมีความสว่างมากขึ้นโดย ประกอบด้วย สีขาวกะบัง สีขาวปนเพชร สีขาวม่วงมีการเขียนสีต้นไม้สีเขียวที่หนาแน่น หมวดสีน้ำเงินแทนค่าเป็นพื้นภาพของท้องฟ้าอันเป็นสัญลักษณ์ของสวรรค์ มีระยะหน้า กลาง และหลัง ไล่สีจากพื้นสีเข้มคล้ำ ในหมวดสีดำ และหมวดสีเขียว มาจนถึงสว่างและกลมกลืนกันจนกลายเป็นกลุ่มของหมวดสีขาว รูปทรงอาคาร ใช้สีสว่างกว่าพื้น

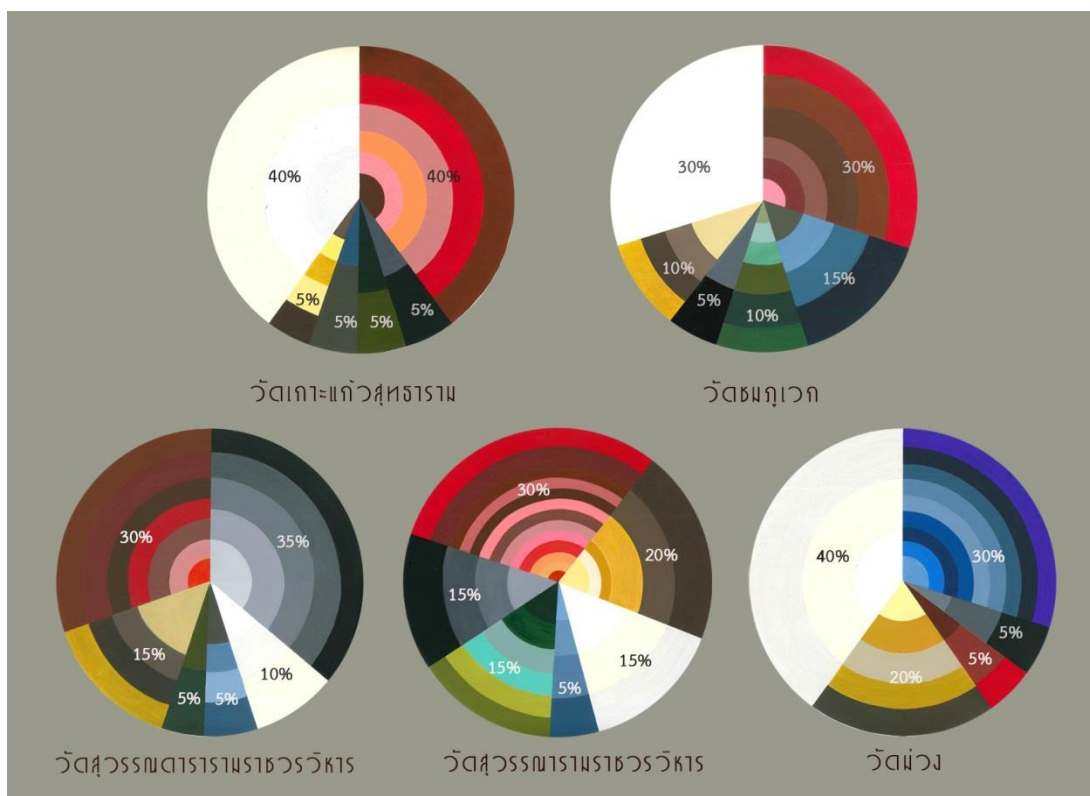
สรุปการศึกษาภาพจิตรกรรมฝาผนังของไทย

ภาพจิตรกรรมฝาผนังของไทยในระยะแรกสมัยอยุธยาใช้สีในวรรณะเอกรงค์ สีที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากคือ หมวดสีแดง ได้แก่ สีแดงชาด สีดินแดง และใช้สีง่ายๆ เพียงไม่กี่สี คือหมวดสีแดง หมวดสีดำ หมวดสีขาว ต่อมาเมื่อมีการติดต่อกับต่างประเทศ ทำให้มีสีต่างๆ เพิ่มขึ้นเข้ามา ในสมัยอยุธยาตอนกลางและตอนปลายปรากฏสีเพิ่มหลายสี คือ หมวดสีน้ำเงิน หมวดสีเขียว ในจิตรกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จิตรกรรมฝาผนังได้รับแบบแผนมาจากสมัยอยุธยา ส่งต่อเทคนิควิธีการให้แก่สมัยรัตนโกสินทร์แทบทุกอย่างเนื่องจากด้วยช่างหลวงตกค้างมาจากกรุงเก่าได้มีโอกาสสร้างงานจิตรกรรมสืบต่อมาอย่างไม่ขาดสายและเริ่มผันแปรเป็นของตนเอง ในสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 (น.ณ ปากน้ำ, 2538) มีลักษณะที่เหมือนกันคือการใช้เส้นที่มีพลังหนักแน่น แข็งกราว แสดงอารมณ์อ่อนไหวของช่างเขียนสอดแทรกลงไปในงานอย่างชัดเจน การระบายสี การจัดวางองค์ประกอบในภาพ ตลอดจนลวดลายที่สอดใส่ประดับประดาภาพบุคคล ลักษณะของเส้นและสีที่เขียนขึ้นอย่างง่าย ๆ ไปตามยุคสมัยนั้น ทั้งสีพูนรงค์และสีเอกรงค์ การปิดทองเน้นจุดที่มีความสำคัญรวมทั้งการเขียนภาพคนอาภักปรียาท่าทางที่เคลื่อนไหวสอดสลับรับกัน การใช้สีส่วนใหญ่จะใช้หมวดสีแดงในการเน้นองค์ประกอบของภาพที่เป็นเหตุการณ์ และใช้สีพื้นหลัง ของภาพมีความเป็นรูปแบบที่เหมือนจริงมากขึ้นโดยได้รับอิทธิพลจากศิลปะตะวันตกเข้ามาผสมผสานกับจิตรกรรมไทยประเพณี ทำให้เกิดผลงานที่มีลักษณะผสมผสาน ระหว่างศิลปะตะวันตกกับศิลปะประจำชาติ

วิเคราะห์ชุดสีในจิตรกรรมฝาผนังวัดและจัดทำฐานข้อมูลชุดสีแบบไทยเพื่อวิเคราะห์เทียบมาตรฐานของชุดสีแบบไทยตามระบบสีแบบสากล เพื่อส่งเสริมหลักการใช้สีแบบไทยในด้านการออกแบบ

ภาพจิตรกรรมสมัยอยุธยาตอนต้นมีการใช้สีเพียงไม่กี่สีเรียกว่าสีเอกรงค์ แต่ในสมัยอยุธยาตอนปลายมีการติดต่อค้าขายกับชาวต่างประเทศจึงทำให้จิตรกรรมสมัยอยุธยาตอนปลายปรากฏมีวรรณะสีเป็นพูนรงค์มี ความหลากหลายของสี การนำเข้าสีจากประเทศต่าง ๆ เช่น สีแดงชาด และสีเขียวจากจีน สีดินแดงเทศจากอินเดียกับเปอร์เซีย และสีน้ำเงินจากยุโรป เป็นต้นจึงทำให้งานจิตรกรรมสมัยอยุธยามีสีสดงดงาม ทำให้ได้รับอิทธิพลของแนวคิดและแบบอย่างบางประการเข้ามาผสมผสานไว้ในจิตรกรรมไม่น้อย เช่น การเขียนภาพทิวทัศน์ มีภาพต้นไม้ภูเขา ต้นไม้ โคดหินแบบจีน มีการนำสีเขียว สีฟ้า สีม่วงเข้ามาใช้ทำให้ภาพดูมีชีวิตชีวา(สันติ เล็กสุขุม, 2555) จึงทำให้วิวัฒนาการการใช้สีในงานจิตรกรรมฝาผนัง มีการพัฒนาเรื่องของสีที่เพิ่มมากขึ้นจากเดิมมีเพียงไม่กี่สี

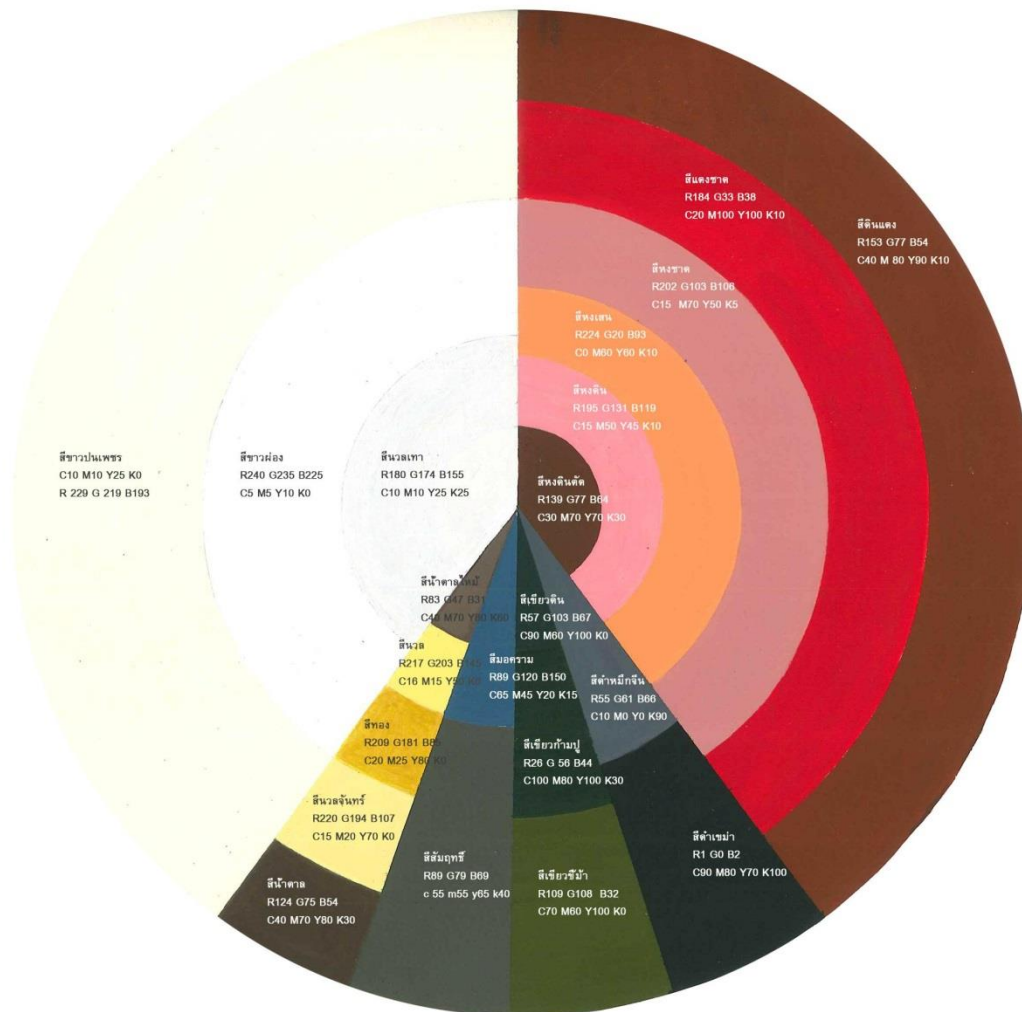
วิวัฒนาการการใช้สีที่มีคุณค่าและความหมายทำให้เกิดคุณค่าทางสุนทรียภาพและโครงสร้างเป็นลักษณะเด่นของยุคสมัยนั้นๆ ที่ส่งต่อกันมาของช่างเขียนและมีการพัฒนาให้เข้ากับยุคสมัยโดยได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ภาพจิตรกรรมฝาผนังซึ่งเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ผ่านการเล่าเรื่อง ทำให้ภาพแสดงออกถึง ความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา

ภาพที่ 2 ภาพรวมแสดงปริมาณของหมวดสีที่ใช้ในแต่ละวัด 5 วัด

จากภาพช่วงระยะเวลาในการใช้สีมีลักษณะสีมาในช่วงแรกสมัยอยุธยาตอนปลาย (วัดเกาะแก้วสุทธาราม) ต่อมา มีการเพิ่มปริมาณการใช้สีที่มากขึ้นในหมวดสีน้ำเงินและหมวดสีเขียวในวัดชมนูเวกเพิ่มเรื่องราวเนื้อหาด้วยสีที่มีความสดใสมากขึ้น ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นสมัยรัชกาลที่ 1 (วัดสุวรรณดารารามราชวรวิหาร) ยังคงใช้วิธีการแสดงออกของเรื่องราวแบบอย่างในการเขียนคล้ายกับสมัยอยุธยาทั้งการวางโครงเรื่องและการวางสีอย่างเคร่งครัดในกฎเกณฑ์แบบเดิม แต่มีการใช้สีคล้ำเป็นพื้นหลังของภาพ ตัวภาพจะเป็นสีนวล ทำให้ตัวภาพเด่นชัดขึ้นจากพื้นหลัง เมื่อมาถึง สมัยรัชกาลที่ 3 (วัดสุวรรณารามราชวรวิหาร) การใช้สีมีลักษณะคล้ายเหมือนกัน สีพื้นเป็นสีคล้ำ สีที่ใช้เป็นสีที่เน้นหนักไปทางวรรณะอุ่น การใช้สีเพิ่มมากขึ้นมีความหลากหลายของสี กระจายกันอยู่ทั่วทั้งภาพ แต่สีที่มีความเด่นชัด ยังคงเป็นสีหมวดสีแดง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 (วัดม่วง) สีที่มีชีวิตชีวา เน้นสีทางวรรณะเย็น ในหมวดสีน้ำเงิน ได้มีการเอาเอกลักษณ์บางประการของศิลปะตะวันตกมาปรับใช้ในงาน มีการใช้หลักทัศนียภาพ สร้างระยะใกล้ ไกล ให้กับรูป นับได้ว่าวัฒนธรรมการใช้สีที่ได้รับการพัฒนาต่อกันมาเรื่อย ๆ

วัดเกาะแก้วสุทธารามจังหวัดเพชรบุรี

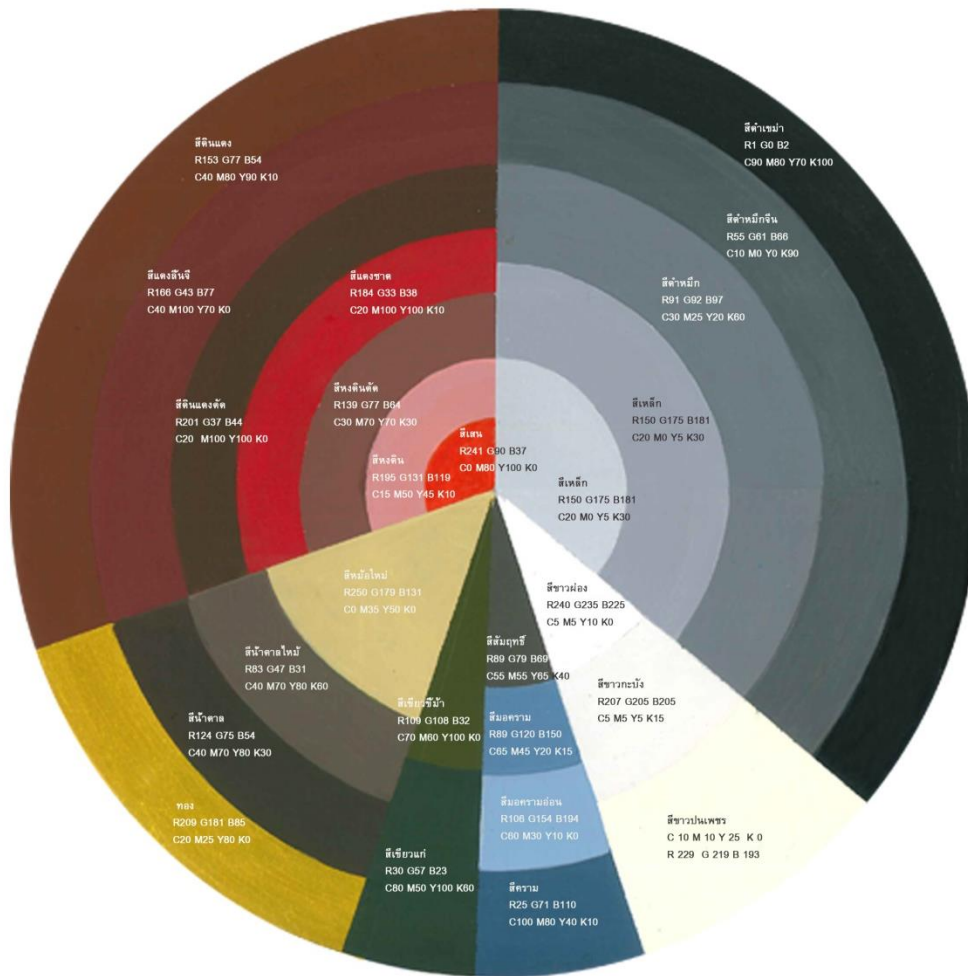

ภาพที่ 3 แสดงชื่อสีแบบไทย และ ค่าสีระบบ RGB,CMYK ของวัดเกาะแก้วสุทธาราม จังหวัดเพชรบุรี

จากผลการวิเคราะห์ชุดสีแบบไทย ในจิตรกรรมฝาผนังวัดเกาะแก้วสุทธาราม กลุ่มสีที่มีการค้นพบมากที่สุด 2 กลุ่ม คือหมวดสีขาว ซึ่งมีปริมาณการใช้สี 40% หมวดสีแดงปริมาณการใช้สี 40% เป็นโครงสร้างหลักของภาพ ส่วนรองของภาพมีกลุ่มสีที่มีปริมาณการใช้เท่ากันกระจายทั่วโบสถ์ คือหมวดสีดำ มีปริมาณการใช้ 5% หมวดสีน้ำเงิน มีปริมาณการใช้ 5% หมวดสีเขียวมีปริมาณการใช้ 5% และหมวดสีเหลืองมีปริมาณการใช้ 5% ซึ่งเป็นส่วนที่มีปริมาณน้อย ในผลงานจิตรกรรมฝาผนัง การใช้สีจะมีลักษณะเป็นสีเอกรงค์ วรรณะอุ่น จากภาพที่ 3 เป็นรายละเอียดการเทียบค่าสีตามระบบ CMYK (ไพโรจน์ ทิพยเมธี, 2559) เทียบมาตรฐานของชุดสีแบบไทย วัดเกาะแก้วสุทธารามเพื่อส่งเสริมหลักการใช้สีแบบไทยในด้ำนงานออกแบบ

จากผลการวิเคราะห์ชุดสีแบบไทย ในจิตรกรรมฝาผนังวัดชมภูเวก ปริมาณการใช้สีเป็นสัดส่วนของสีที่ปริมาณใกล้เคียงกัน สีพื้นของรูปเป็นการวางสีหลากหลายสี กระจายกันทั่วโบสถ์ กลุ่มสีที่มีการค้นพบมากที่สุด คือ หมวดสีขาว ซึ่งมีปริมาณการใช้สี 30% หมวดสีแดง ปริมาณการใช้สี 30% ซึ่งทั้ง 2 กลุ่ม เป็นโครงสร้างหลักของภาพ กลุ่มสีที่มีปริมาณการใช้ลำดับรอง หมวดสีน้ำเงิน มีปริมาณการใช้ 15% ลำดับถัดไปเป็น หมวดสีเหลืองและหมวดสีเขียว ปริมาณการใช้ 10% และกลุ่มสีที่มีปริมาณการใช้น้อยที่สุด คือ หมวดสีเขียว 5% และหมวดสีเหลือง 5% เป็นส่วนที่มีปริมาณน้อยการใช้สีจะมีลักษณะวรรณะเป็นสีพวงค์ จากภาพที่ 4 เป็นรายละเอียดการเทียบค่าสีตามระบบ CMYK (ไฟโรจน์ ทิพยเมธี, 2559) เทียบมาตรฐานของชุดสีแบบไทย วัดชมภูเวกเพื่อส่งเสริมหลักการ

วัดสุพรรณดารารามราชวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

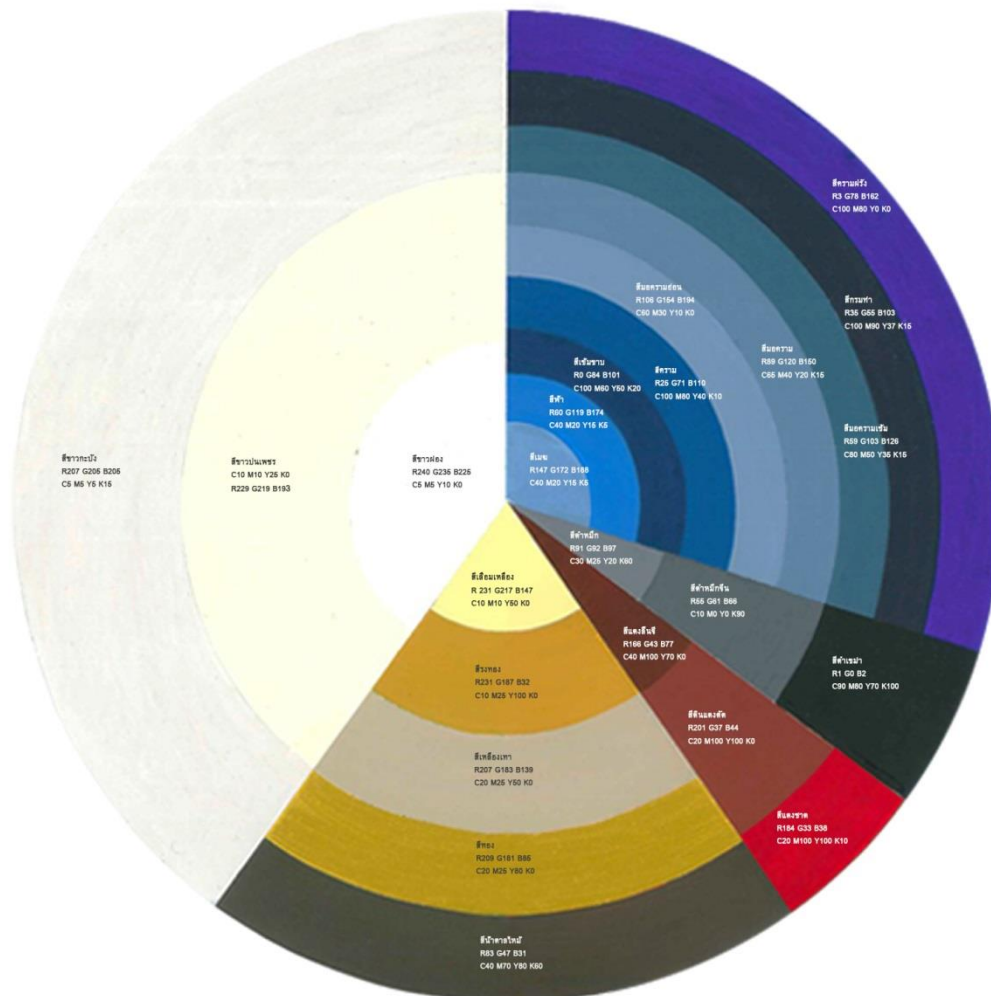
ภาพที่ 5 แสดงชื่อสีแบบไทย และ ค่าสีระบบ RGB,CMYK ของวัดสุพรรณดารารามราชวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากผลการวิเคราะห์ชุดสีแบบไทย ในจิตรกรรมฝาผนังวัดสุพรรณดารารามราชวรวิหาร กลุ่มสีที่มีการค้นพบ คือหมวดสีดำ ซึ่งมีปริมาณการใช้สี 35% เป็นโครงสร้างหลักของภาพ หมวดสีแดงเป็นทั้งสีพื้น และรูปทรง ปริมาณการใช้สี 30% กลุ่มสีที่มีปริมาณการใช้ลำดับถัดมา หมวดสีเหลือง มีปริมาณการใช้ 15% ต่อมา มีปริมาณการใช้ที่เท่ากันคือ หมวดสีขาว มีปริมาณการใช้ 10% และกลุ่มสีที่มีปริมาณการใช้น้อยที่สุด คือ หมวดสีน้ำเงิน และหมวดสีเขียว มีปริมาณการใช้ 5% การใช้สีจะมีลักษณะเป็นสีพวงค์ วรรณธนู จากภาพที่ 5 เป็นรายละเอียดการเทียบค่าสีตามระบบ CMYK (ไพโรจน์ ทิพย์เมธี, 2559) เทียบมาตรฐานของชุดสีแบบไทย วัดสุพรรณดารารามราชวรวิหาร เพื่อส่งเสริมหลักการใช้สีแบบไทยในดำเนินงานออกแบบ

[illegible]

จากผลการวิเคราะห์ชุดสีแบบไทย ในจิตรกรรมฝาผนังวัดสุวรรณารามราชวรวิหารกลุ่มสีที่มีการค้นพบมากที่สุด คือหมวดสีแดง ซึ่งมีปริมาณการใช้สี 30% เป็นโครงสร้างหลักของภาพ หมวดสีเหลือง ปริมาณการใช้สี 20% กลุ่มสีที่มีปริมาณการใช้เท่ากัน 3 กลุ่มคือ หมวดสีขาว หมวดสีดำ และหมวดสีเขียว มีปริมาณการใช้ 15% ต่อมากลุ่มสีที่มีปริมาณการใช้น้อยที่สุด คือ หมวดสีน้ำเงิน มีปริมาณการใช้ 5% การใช้สีจะมีลักษณะเป็นสีพวงรุ้ง วรรณะอุ่น จากภาพที่ 6 เป็นรายละเอียดการเทียบค่าสีตามระบบ CMYK (ไฟโรจน์ ทิพยเมธี, 2559) เทียบมาตรฐานของชุดสีแบบไทย วัดสุวรรณารามราชวรวิหาร เพื่อส่งเสริมหลักการใช้สีแบบไทยในดำเนินงานออกแบบ

วัดม่วง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพที่ 7 แสดงชื่อสีแบบไทย และค่าสีระบบ RGB,CMYK ของวัดม่วง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากผลการวิเคราะห์ชุดสีแบบไทย ในจิตรกรรมฝาผนังวัดม่วง กลุ่มสีที่มีการค้นพบมากที่สุด คือหมวดสีขาว ซึ่งมีปริมาณการใช้สี 40% กำหนดส่วนของสีพื้นเป็นหลัก และรูปทรง รองลงมาคือหมวดสีน้ำเงิน มีปริมาณการใช้สี 30% มี 2 กลุ่ม คือ หมวดสีเขียว กับหมวดสีแดง มีปริมาณการใช้ 10% และกลุ่มสีที่มีปริมาณการใช้น้อยที่สุด คือ หมวดสีดำ และหมวดสีเหลือง 5% การใช้สีจะมีลักษณะเป็นสีพูนรงค์ วรรณะเย็น จากภาพที่ 7 เป็นรายละเอียดการเทียบค่าสีตามระบบ CMYK (ไพโรจน์ ทิพย์เมธี, 2559) เทียบมาตรฐานของชุดสีแบบไทย วัดม่วง เพื่อส่งเสริมหลักการใช้สีแบบไทยในดำเนินงานออกแบบ

3. วิธีการสร้างสรรค์ผลงานจากการศึกษามิติทางวัฒนธรรมในจิตรกรรมไทยเพื่อแสดงออกถึงจินตนาการความศรัทธา

จากการศึกษาวิเคราะห์การใช้สีในจิตรกรรมฝาผนังในแต่ละวัดตามมิติของช่วงเวลา ทำให้ได้องค์ความรู้ที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานการออกแบบความศรัทธา เรื่อง “พลังของสีจากความศรัทธา” โดยได้มีการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสี กับรูปทรง การใช้พื้นที่ว่าง จนกลายเป็นรูปแบบที่สำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานครั้งนี้ที่มีการแสดงออกด้วยศิลปะแบบนามธรรม ใช้สีในการแสดงออกเป็นสำคัญ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิดในการสร้างสรรค์

กระบวนการศึกษาข้อมูลด้านรูปแบบ

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะชุดนี้ได้ทำการศึกษารื่องของลักษณะที่มาของรูป องค์ประกอบและสี คุณค่าของผลงานจิตรกรรมไทย สร้างความเชื่อมโยงระหว่างหลักการองค์ประกอบ ค่าจำเพาะและเนื้อหาสาระเรื่องราวของความศรัทธา มีลักษณะการแสดงออกในแต่ละรูปแบบเพื่อนำไปสู่จินตภาพสมมติ โดยทำการวิเคราะห์ความเคลื่อนไหวของสี รูปทรงส่วนรวมหรือโครงสร้างของภาพ เพื่อให้ผลการวิเคราะห์ในแต่ละยุคสมัยเป็นไปในรูปแบบที่เหมือนกันต่อนั้นทำการสังเคราะห์ส่วนต่างๆเหล่านั้นเข้าด้วยกันตามลำดับขั้นตอนเพื่อสร้างผลงานการสร้างสรรค์จินตนาการการออกแบบความศรัทธา เป็นผลงานร่วมสมัยทำการ วิเคราะห์ทบทวนถึงปัจจัยต่างๆของทัศนธาตุทางทัศนศิลป์ซึ่งก่อให้เกิดรูปแบบในการสร้างผลงานศิลปะดังนี้

1) สี (Color) เป็นทัศนธาตุหลักที่มีความสำคัญต่อการสร้างผลงานศิลปะชุดนี้ ซึ่งทำการกำหนดการใช้สีที่ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์มาจากผลงานจิตรกรรมฝาผนัง ในสมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ จนเป็นชุดสีแบบไทย ซึ่งสีที่ทำการศึกษาและได้มา แปลความหมายสร้างคุณค่าให้เกิดจังหวะการวางสี

2) รูปทรง (Form) จากรูปทรงที่สื่อถึงเรื่องราวความเป็นไทย โดยพัฒนารูปทรงมาจาก เรื่องราวที่ช่างเขียนได้เขียนคือ เรื่องราวพุทธประวัติตอนมารผจญ

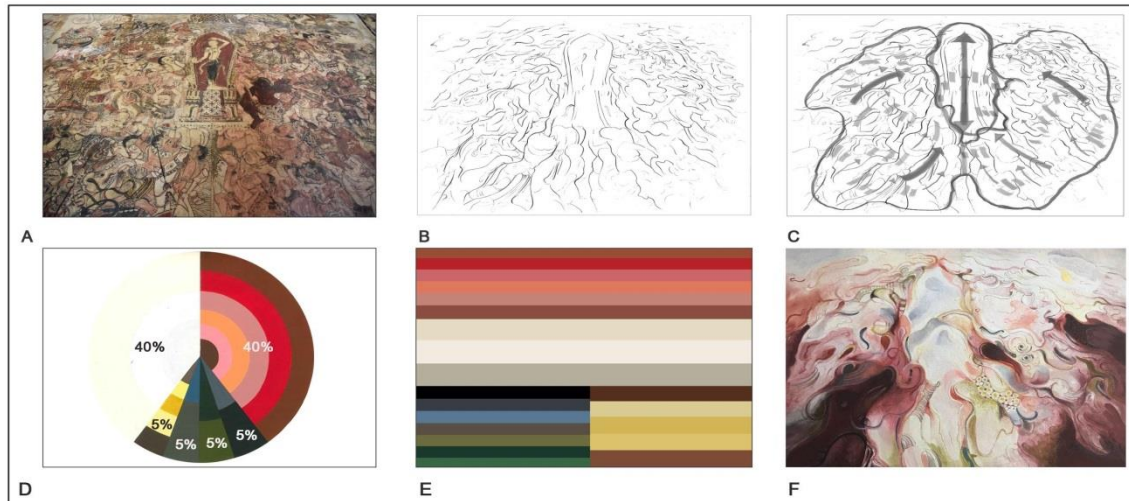
3) พื้นที่ว่าง (Space) พื้นที่ว่างในงานถูกกำหนดให้มีลักษณะสร้างสรรค์ตามจังหวะและทิศทางของมวล ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างรูปทรงกับสีจะเกิดพื้นที่ว่าง เป็นที่ว่างแบบเปิดโดยมีรูปแบบที่มีเส้นรอบนอกออกในลักษณะที่ไม่มีขอบเขตที่ชัดเจนให้ความรู้สึกจางๆเลือนๆ ส่งผลให้พลังความเคลื่อนไหวของที่ว่างรอบๆให้ความรู้สึกถึงความเพ้อฝัน ความศรัทธา ในผลงานจนเป็นการสร้างบรรยากาศของสี

กระบวนการทางความคิดและสร้างสรรค์

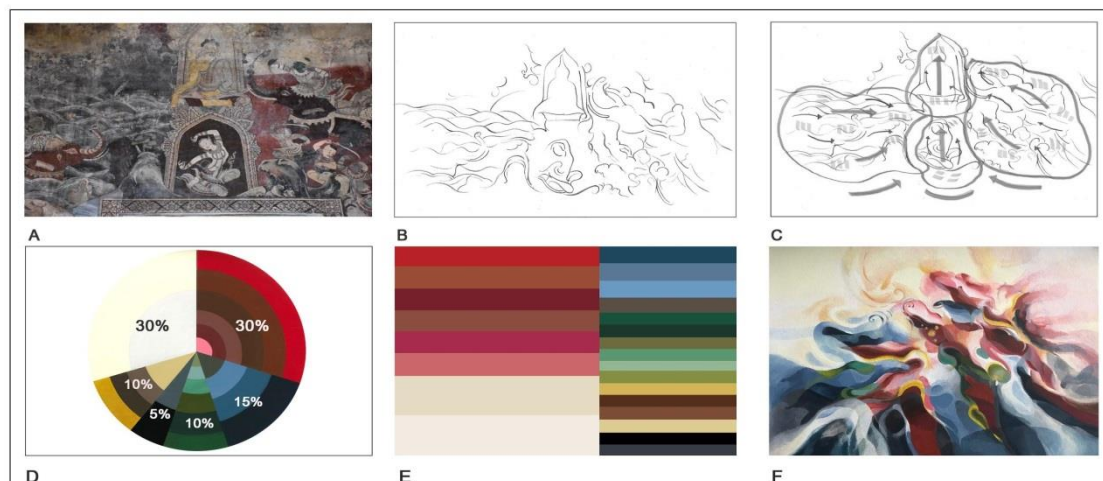
การทำงานสร้างสรรค์ เรื่อง มิติทางวัฒนธรรมในจิตรกรรมไทยสู่จินตนาการการออกแบบความศรัทธา มีที่มาจากความประทับใจ ความงามของการใช้สีในจิตรกรรมฝาผนังไทยซึ่งมีการใช้สีที่มีการพัฒนาดังแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยอาศัยสีสันทันที่มีอยู่จริงในงานจิตรกรรมฝาผนังของไทย ซึ่งเป็นสื่อการแสดงออก ผสมผสานกับหลักการทางทฤษฎีทางศิลปะเป็นตัวกำหนดโครงสร้างของรูปทรง และสีเป็นตัวละครสำคัญที่จะสร้างอารมณ์ความรู้สึก และกำหนดทิศทางในการสร้างสรรค์ สู่ความรู้สึกถึงความศรัทธาในผลงาน

1. นำภาพผลงานจิตรกรรมฝาผนังทั้ง 5 วัด เนื้อหาเรื่องราว พุทธประวัติตอนมารผจญ มาวิเคราะห์รูปองค์ประกอบของภาพ เพื่อค้นหารูปทรง พื้นที่ว่าง ทำการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างรูปและทิศทางของภาพ

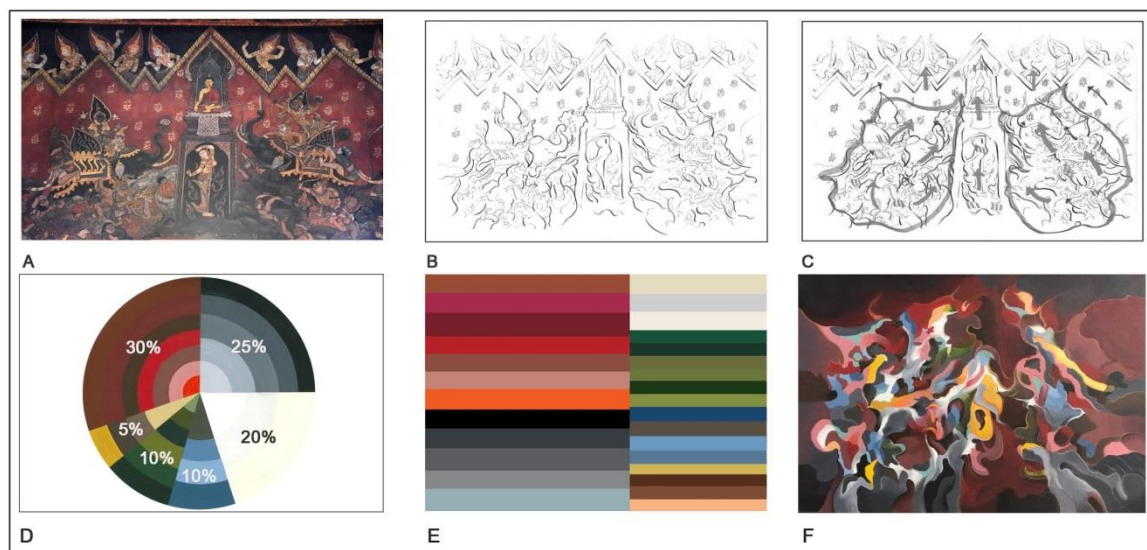
2. นำสีที่ทำการสังเคราะห์โครงสร้างของภาพจิตรกรรมฝาผนัง สร้างการแสดงออกของสีในแต่ละวัดโดยการนำชุดสีแบบไทยที่สร้างมาและทำการวางจังหวะของสีในระหว่างรูปและทิศทางของภาพสร้างการแสดงออกของสีโดยพิจารณาลักษณะการเขียนสี ในเรื่องของพื้นที่กับรูปทรงที่ร่างภาพ

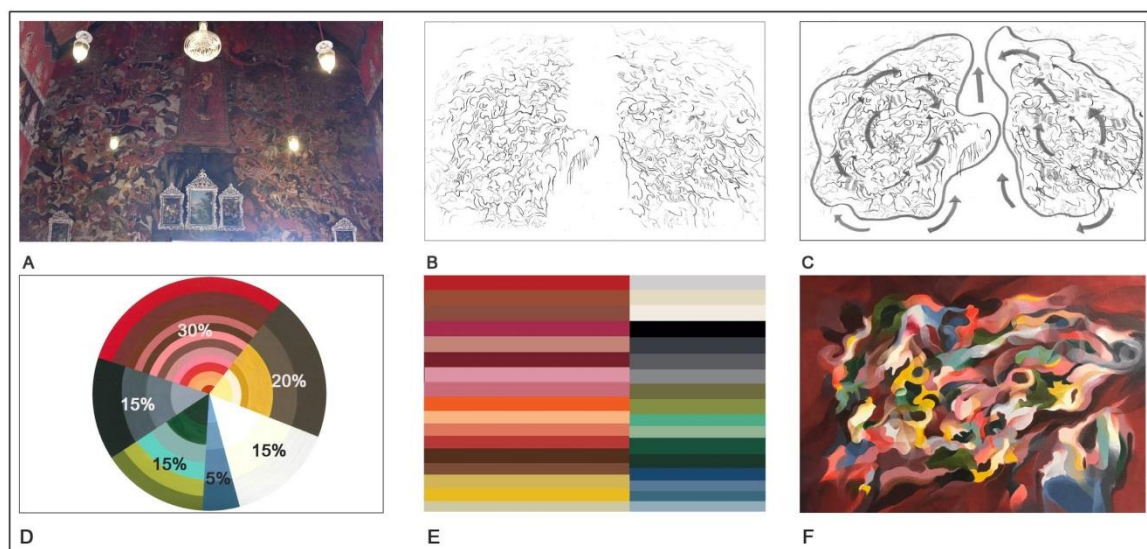
ภาพที่ 8 แสดงกระบวนการศึกษาวิเคราะห์ผลงานจิตรกรรมฝาผนังเพื่อนำไปสู่ผลงานการสร้างสรรคการออกแบบความศรัทธา, A ผลงานจิตรกรรมฝาผนังเรื่องมารผจญ วัดเกาะแก้วสุทธาราม, B แสดงการวิเคราะห์รูปองค์ประกอบของภาพ, C วิเคราะห์ทิศทางของเส้นในองค์ประกอบของภาพ, D วิเคราะห์สัดส่วนของสี, E รายละเอียดของสีที่ใช้ในการสร้างสรรค์, D ภาพต้นแบบที่สร้างสรรค์

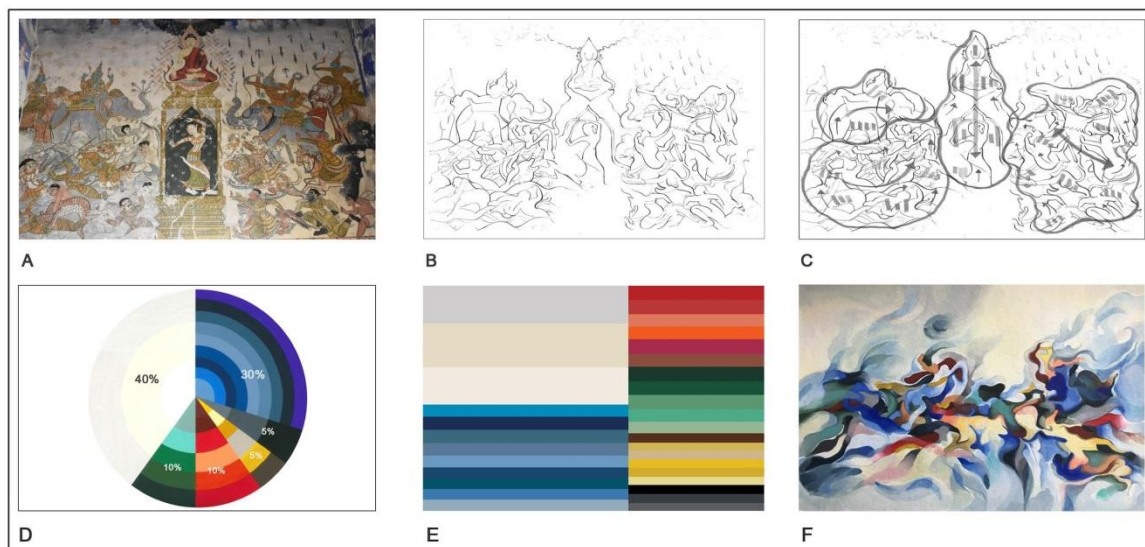
ภาพที่ 9 แสดงกระบวนการศึกษาวิเคราะห์ผลงานจิตรกรรมฝาผนังเพื่อนำไปสู่ผลงานการสร้างสรรคการออกแบบความศรัทธา, A ผลงานจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพุทธประวัติตอนมารผจญ วัดชมภูเวก, B แสดงการวิเคราะห์รูปองค์ประกอบของภาพ, C วิเคราะห์ทิศทางของเส้นในองค์ประกอบของภาพ, D วิเคราะห์สัดส่วนของสี, E รายละเอียดของสีที่ใช้ในการสร้างสรรค์, D ภาพต้นแบบที่สร้างสรรค์

ภาพที่ 10 แสดงกระบวนการศึกษาวิเคราะห์ผลงานจิตรกรรมฝาผนังเพื่อนำไปสู่ผลงานการสร้างสรรค์การออกแบบความศรัทธา, A ผลงานจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพุทธประวัติตอนมารผจญ วัดสุพรรณดารามราชวรวิหาร, B แสดงการวิเคราะห์รูปองค์ประกอบของภาพ, C วิเคราะห์ทิศทางของเส้นในองค์ประกอบของภาพ, D วิเคราะห์สัดส่วนของสี, E รายละเอียดของสีที่ใช้ในการสร้างสรรค์, D ภาพต้นแบบที่สร้างสรรค์

ภาพที่ 11 แสดงกระบวนการศึกษาวิเคราะห์ผลงานจิตรกรรมฝาผนังเพื่อนำไปสู่ผลงานการสร้างสรรค์การออกแบบความศรัทธา, A ผลงานจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพุทธประวัติตอนมารผจญ วัดสุพรรณดารามราชวรวิหาร, B แสดงการวิเคราะห์รูปองค์ประกอบของภาพ, C วิเคราะห์ทิศทางของเส้นในองค์ประกอบของภาพ, D วิเคราะห์สัดส่วนของสี, E รายละเอียดของสีที่ใช้ในการสร้างสรรค์, D ภาพต้นแบบที่สร้างสรรค์

ภาพที่ 12 แสดงกระบวนการศึกษาวิเคราะห์ผลงานจิตรกรรมฝาผนังเพื่อนำไปสู่ผลงานการสร้างสรรคการออกแบบความศรัทธา, A ผลงานจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพุทธประวัติตอนมารผจญ วัดม่วง, B แสดงการวิเคราะห์รูปองค์ประกอบของภาพ, C วิเคราะห์ทิศทางของเส้นในองค์ประกอบของภาพ, D วิเคราะห์สัดส่วนของสี, E รายละเอียดของสีที่ใช้ในการสร้างสรรค์, F ภาพต้นแบบที่สร้างสรรค์

สรุป

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์สีของภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัดในช่วงมิติเวลาความสัมพันธ์ระหว่างสมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง ซึ่งสีที่ทำการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ในแต่ละวัดนั้นได้นำองค์ความรู้เป็นชุดสีแบบไทยและ นำมาสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมในรูปแบบนามธรรม แสดงออกถึงความหมายความศรัทธา การสร้างสรรค์ผลงานด้วยวิธีการศึกษา วิเคราะห์องค์ประกอบของภาพจิตรกรรมฝาผนัง เรื่องพุทธประวัติตอนมารผจญ โดยทำการวิเคราะห์องค์ประกอบของรูปเพื่อหาทิศทางของรูปทรง จากการวิเคราะห์หลักการจัดวางองค์ประกอบแบบสมมาตร ทิศทางของรูปก่อให้เกิดพลังของเส้นที่มุ่งสู่เบื้องบนของภาพ จากเส้นที่ทำการวิเคราะห์ จึงทำออกแบบรูปทรงที่มีความลื่นไหล ในกลุ่มมวลของภาพ สร้างจังหวะของรูปทรงกับพื้นที่ว่าง ให้มีการประสานสอดคล้องกันเพื่อให้ภาพมีพลังของรูปทรง ทั้งสององค์ประกอบนี้ ก่อให้เกิดจังหวะการวางสีโดยใช้ปริมาณชุดสีแบบไทยในวัดแต่ละวัด การวางสี พื้นของภาพเป็นไปตามการใช้สีในวัดนั้นๆ เช่น วัดเกาะแก้วสุทธารามให้สีพื้นกลุ่มสีขาว สีของรูปทรงทำการกำหนดสี จากการศึกษาวิเคราะห์นำมาจัดวางในภาพ โดยสร้างความ เป็นเอกภาพ ความกลมกลืนกันของสีและรูปทรงใน ผลงานศิลปะ ชุด “พลังของสีจากความศรัทธา”

ภาพที่ 13 ผลงานการวิจัยสร้างสรรค์ “พลังของสีจากความศรัทธา 1” เทคนิคสีอะครีลิค, 170X130 ซม.,2561.

ภาพที่ 14 ผลงานการวิจัยสร้างสรรค์ “พลังของสีจากความศรัทธา 2” เทคนิคสีอะครีลิค, 170X130 ซม.,2561.

ภาพที่ 15 ผลงานการวิจัยสร้างสรรค์ “พลังของสีจากความศรัทธา 3” เทคนิคสีอะครีลิค, 170X130 ซม.,2561.

ภาพที่ 16 ผลงานการวิจัยสร้างสรรค์ “พลังของสีจากความศรัทธา 4”เทคนิคสีอะครีลิค, 170X130 ซม.,2561.

ภาพที่ 17 ผลงานการวิจัยสร้างสรรค์ “พลังของสีจากความศรัทธา 5” เทคนิคสีอะครีลิค, 170X130 ซม., 2561.

สรุปผล

วัฒนธรรมสี คือ สีที่ปรากฏในงานจิตรกรรมไทย ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทย โดยเป็นที่ยอมรับในสังคมว่า มีความหมาย การรับรู้ ความเข้าใจ และความรู้สึกที่ตรงกัน ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงความหมายไปตามยุคสมัย หรือ บริบทของสังคมไทย มิติทางวัฒนธรรมการใช้สีในจิตรกรรมไทย คือ ภาพสะท้อนสุนทรียภาพทางการเห็นสีที่ปรากฏในงานจิตรกรรมไทย เป็นสื่อสัญลักษณ์ในการแทนค่าความหมาย ความรู้สึกของมนุษย์ ซึ่งแสดงถึงรากวัฒนธรรมไทย ที่เชื่อมโยงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

ลักษณะเด่นและคุณค่าเชิงรูปธรรม คือ การเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม และการสร้างแบบอย่างปฏิบัติ สืบทอดต่อกันมา ซึ่งคุณค่าและความสำคัญของภาพจิตรกรรมฝาผนังนั้น เป็นการแสดงออกซึ่งความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของคนในสมัยก่อน คุณค่าของงานจิตรกรรมฝาผนังเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่พุทธศาสนา ผ่านเรื่องราวพุทธประวัติ การทำความดี เป็นกลวิธีในการเข้าถึงพระพุทธศาสนาผ่านการมองเห็น การแสดงคุณค่าทางความรู้สึกและยังแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาในการใช้พื้นที่ผสมผสานกันระหว่างการแสดงออกของเรื่องราว กลวิธีในการเล่าเรื่อง การสร้างระบบสัญลักษณ์เพื่อแทนค่าความหมาย แสดงให้เห็นถึงความชาญฉลาดและพัฒนาการทักษะฝีมือในการสร้างสรรค์ คุณค่าและความงามเกิดจากการสื่อความหมาย ซึ่งสอดคล้องกับรสนิยมและแสดงออกซึ่งบุคลิกภาพของคนไทย

คุณค่าด้านกรรมวิธีเกิดแนวคิดและวิธีปฏิบัติร่วมกันมาเป็นภาพการสะท้อนให้เห็นถึงรูปลักษณ์ กระบวนการแบบไทย มีผลให้เกิดภูมิปัญญาของช่างไทยโบราณที่มีการคิดค้นวัสดุ เทคนิค รูปแบบจนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตน เป็นที่ยอมรับ และสืบทอดจนกลายเป็นวัฒนธรรม การใช้สีในจิตรกรรมไทยตามอารมณ์

ของภาพบ่งบอกถึงอารมณ์ความรู้สึกถึงความศักดิ์สิทธิ์ บรรยากาศ ที่ได้รับสื่อให้เกิดถึงความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่ปราศจากตัวตน มีความสงบบริสุทธิ์ ก่อให้เกิดความสงบของจิตใจ ด้วยวิธีการสื่อสัญลักษณ์ความหมายที่มีคุณค่าต่อจิตใจ โครงสร้างภาพพื้นที่ที่โดดเด่นและมีความเด่นชัดมาก หมวดสีแดง คือ สีดินแดง สีแดงชาด การได้รับแบบแผนที่ส่งต่อกันมาในช่วงเวลา ตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง ระเบียบแบบแผน ที่ทำกันมาจึงกลายเป็นมิติทางวัฒนธรรมการใช้สีที่ส่งผลให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและเรียนรู้คุณค่าความหมายของ ศิลปวัฒนธรรมไทยต่อไป

ผลงานศิลปะเป็นชุดนี้ได้เกิดจากกระบวนการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สีในงานจิตรกรรมฝาผนังของไทย ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะสมัยและถ่ายทอดแบบอย่างสืบต่อกันมา จนเกิดองค์ความรู้เรื่องชุดสีแบบไทย กระบวนการและหลักการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะประกอบด้วย ทั้งแนวเรื่อง การสื่อสัญลักษณ์ เทคนิควิธีการ การใช้สีเป็นหลัก ล้วนแล้วต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องของสีอันนำไปสู่ ผลงานการสร้างสรรค์ ชุด “พลังของสีจากความศรัทธา” แสดงออกถึงความรู้สึกถึงความศรัทธา นำสีที่ได้จากการศึกษา มาสร้างจังหวะลีลา การวางสี เพื่อก่อให้เกิดพลังในใจ ความงามอันบริสุทธิ์ ทำให้เข้าถึงหลักสุนทรียภาพแบบไทย คุณค่าอารมณ์ความรู้สึกที่มีอยู่ในผลงาน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนการวิจัยภายใต้แผนงานเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ตามทิศทางยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม ประเภทบัณฑิตศึกษา จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปี 2562

References

- Charoenwong, S. (2016). “Sībōrāṅkhōṅṭhai” [Ancient colors of Thailand]. Silpakorn University Journal of Fine Art 3, 2.
- Leksukhum. S. (2012). “Ngāṅchāṅsinlapathai” [Thai art crafts.]. Bangkok : Kati Publishing.
- Paknam, N. (1995). “Siamsinlapa Čhītkamlæsaṭhūpčēdī ” Bangkok : Mūāṅbōrān.”[Siam Painting Art and Pagoda]. Bangkok : muangboranjournal.
- Phisutthirattananon, P. (2004). “Sunthariyōwīchaknaichitkamthai” [Aesthetics of Thai painting]. Bangkok : Odean Publishing.
- Sthapitanonda, N. (2006). “Thai Architecture Elements Series” [Thai Architecture Elements Series]. Bangkok : Li-Zenn Publishing Ltd.
- Tangcharoen, W. (2004). “Prawatsāsinlækāṅ’ōḱbæp” [Art history And design]. Bangkok : Santi Printing.
- Thipphayamete, P. (2016). “Kāṅsāṅprasopkāṅsunsiyāchāksīthai” [Aesthetic Experience from Thai Color]. Thesis for Doctor of Philosophy Degree, Visual Arts, Graduate School, Silpakorn University.
- "Theory of color." [Online].Accessfrom:[http://www.panyathai.com/ACADEMY%20OF%20FEROCI/Theory of color .pdf](http://www.panyathai.com/ACADEMY%20OF%20FEROCI/Theory%20of%20color.pdf): 2017